

Ференс Б.В.*,
головний консультант,
Верховна Рада України, секретаріат
Комітету з питань європейської інтеграції,
Київ, Україна. ferens@rada.gov.ua

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЄС ТА УКРАЇНА (теоретичне осмислення)

Анотація. Подається теоретичне осмислення зовнішньополітичної стратегії Європейського Союзу та місця в ній України з урахуванням специфіки сучасних глобальних процесів. Розглядаються проблеми багаторівневого управління в реалізації Європейської політики сусідства, що набувають особливої ваги в політиці ЄС до третіх країн, зокрема, України. Визнається, що унікальна природа Європейського Союзу вимагає не лише посилення інтеграційних процесів між країнами-членами, а й розширення зон співробітництва та впливу поза кордонами Співтовариства. У зв'язку з цим, проведено аналіз трьох основних теоретичних течій, які можна використувати у прикладному значенні в рамках дослідження міжнародного потенціалу ЄС: державо-центричної, порівняльної та «sui generis», тобто природи унікального походження. Зазначається, що внаслідок складних взаємозв'язків, створених на різних рівнях діяльності (національному, транснаціональному, міжнародному) зовнішню політику ЄС варто розглядати як частину мультисуб'єктної глобальної системи, яка динамічно розвивається. Стверджується, що зазначені проблеми теоретичного і практичного характеру варто розуміти в контексті України в зовнішньополітичній стратегії Європейського Союзу.

Ключові слова: ЄС, зовнішня політика, Україна, інтеграція.

Анотация. Представлено теоретическое осмысление внешнеполитической стратегии Европейского Союза и места в ней Украины с учетом специфики современных глобальных процессов. Рассматриваются проблемы многоуровневого управления в реализации Европейской политики соседства, что приобретает особое значение в политике ЕС к третьим странам, в частности, Украины. Признается, что уникальная природа Европейского Союза требует не только усиления интеграционных процессов между странами-членами, но и расширение зон сотрудничества и влияния вне границ Сообщества. В связи с этим, проведен анализ трех основных теоретических течений, которые можно использовать в прикладном значении в контексте исследования международного потенциала ЕС: государство-центрического, сравнительного и «sui generis», то есть природы уникального происхождения. Отмечается, что в процессе сложных взаимосвязей, созданных на различных уровнях деятельности (национальном, транснациональном, международном), внешнюю политику ЕС следует рассматривать как часть мультисубъектной глобальной системы, которая динамично развивается. Утверждается, что указанные проблемы как теоретического, так и практического характера, следует воспринимать в контексте поиска места Украины во внешнеполитической стратегии Европейского Союза.

Ключевые слова: Европейский Союз, внешняя политика, Украина, интеграция.

Abstract. Theoretical understanding of the European Union foreign policy strategy and place of Ukraine in it as an urgent problem of contemporary international relations is presented. It is noted, that at the present stage of global development approaches in achieving goals on external fronts have been dramatically changed. Therefore, the aspect of multi-level governance in the implementation of the European Neighborhood Policy, which is primarily due to the importance of the spatial dimension of political governance that can be applied to third countries, as well as the peculiarity of ties, coalitions and interactions within the organizational field of global governance, deserves deeper understanding. It is acknowledged that the unique nature of the European Union in

* Ferens B.V., Chief consultant, Verkhovna Rada (Supreme Council) of Ukraine, Committee on European integration, Kyiv Ukraine. ferens@rada.gov.ua FOREIGN POLICY OF EU AND UKRAINE (theoretical understanding)

addition to the strengthening the integration processes between member countries requires expansion of areas of cooperation and influence outside the Community. In this regard three main theoretical trends that can be used for assess the international potential of the EU, namely: the state-centric, comparative and «sui generis» approaches are analyzed.

It is stated that as a result of complex relationships created at different levels of activity (national, transnational and international), the EU's foreign policy should be viewed as part of a multi-level global system that is developing dynamically. To this end, at the EU level, the concept of multi-level governance is widely applied, which provides that the competence of making certain political decisions does not necessarily belong only to the governments of the EU member states. The study also attempted to clarify the phenomenon of «transactional boundaries» in the context of spatial perception, which, on the one hand, points to certain spatial boundaries, but these boundaries are not established only through a physical framework. All these aspects, both theoretical and practical, should be taken into account in the context of determining the role of Ukraine in the EU foreign policy strategy.

Key words: European Union, foreign policy, Ukraine, integration.

Постановка проблеми. Європейський Союз, як повноцінний актор міжнародних відносин, значну увагу приділяє зовнішньополітичній діяльності. Зокрема, унікальна природа самого об'єднання, вимагає, в першу чергу, не лише посилення інтеграційних процесів між країнами-членами, але й розширення зон співробітництва та впливу поза кордонами Співтовариства з метою вибудовування надійних політичних, економічних, ціннісних та культурних зв'язків.

Ці зв'язки слугують певним базисом для визначення необхідного рівня просторового взаємопроникнення з третіми країнами, зокрема в рамках функціонування Європейської політики сусідства. З огляду на євроінтеграційні прагнення України, теоретичне осмислення зовнішньої політики Європейського Союзу покликане слугувати підґрунтям у розробці та впровадженні державної політики у цьому контексті.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Зовнішня політика ЄС як суб'єкта міжнародних відносин, що встановлює і реалізує зв'язки з іншими державними і недержавними суб'єктами світ-системи, знаходить відображення в напрацюваннях як іноземних дослідників — М. Сміта, Б. Розамонда, Б. Тонра, Дж. Матларі, П. Ді Маджо, Ф. Пфетча, Д. Аллена, так і вітчизняних авторів — З. Балабаєва, В. Халаджи, І. Грицяка, С. Паппаса, О. Киричука, В. Копійки, О. Красівського, В. Стрельцова та інших. Це формує наукову платформу для осмислення характеру зовнішньої політики Європейського Союзу в теоретичному вимірі і водночас виокремлення з об'єму теоретичних знань, які стосуються відносин ЄС як інтеграційного утворення з т.зв. третіми країнами (сусідами, партнерами, претендентами на членство) тих розробок, що можуть стосуватися формату України і ЄС. Втім окреслена проблема не може вважатися вичерпною як з урахуванням потреби узагальнення накопичених знань і визначення різнобічних поглядів на характер відносин Європейського Союзу з Україною, так і доповнення знань новими підходами, що відображають тенденції змін міжнародних відносин як загальноєвропейського, так і регіонального або національного рівня.

Метою статті є розгляд зовнішньої політики ЄС та місця у ній України з урахуванням теоретичних вимірів, які характеризують тенденції сучасного стану і перспектив інтеграційних процесів сторін.

Основні результати дослідження. Стрімка еволюція зовнішньополітичної стратегії ЄС у процесі розширення сприяла поживленню академічної дискусії про придатність підходів до її аналізу. Варто зазначити, що у дослідженнях зов-

нішньої політики ЄС домінує підхід, у якому основний фокус робиться на застосуванні емпіричних розрахунків у системі прийняття політичних рішень, при розробці та аналізі політик, схваленні зовнішньополітичних стратегій. Однак, якщо виникає потреба концептуалізації зовнішньої політики ЄС доводиться зіштовхуватись з відсутністю достатнього теоретичного обґрунтування, яке б слугувало базисом для роботи з цією категорією. Незважаючи на існуючі труднощі, теорія європейської інтеграції разом із аналітичним підходом, який застосовується для розуміння зовнішньої політики ЄС, та теорією міжнародних відносин сумарно є однією з головних дослідницьких традицій, за допомогою яких зовнішня політика ЄС може опрацьовуватись на належному рівні [1].

Не варто також ігнорувати той факт, що спосіб інтерпретації самої сутності функціонування Співтовариства є одним із найбільш суперечливих питань, що розділяє думки теоретиків, які фокусуються на аналізі зовнішньої політики ЄС. Вчені, що досліджують міжнародний потенціал ЄС, як в рамках вивчення політичних процесів, інституціональної еволюції, так і реальної політики, зіштовхуються з фундаментальним питанням: «Чи варто звертати увагу на те, що можна порівняти з іншими соціальними інституціями, такими як держава або міжнародна організація у процесі дослідження, або необхідно фокусуватись суто на чомусь дійсно унікальному?» [2].

Саме пошук відповіді на це запитання призвів до появи трьох основних теоретичних течій, які можна використовувати у прикладному значенні, а саме: державо-центричній, порівняльній та «*sui generis*», тобто природи унікального походження.

Державно-центричний підхід у контексті теоретичного осмислення зовнішньої політики ЄС є найбільш популярний з огляду на характер регіональної інтеграції та міжнародного співробітництва. Саме у цьому відношенні держави-члени залишають за собою першочергове право на формування зовнішньополітичного курсу ЄС? хоча інституційні зміни, які відбулися в процесі реалізації Лісабонської реформи, змістили дещо співвідношення національного та наднаціонального у питаннях реалізації зовнішньої політики ЄС. Доказом зазначеного слугує компаративний або порівняльний підхід, в рамках якого ЄС розглядається вже як політичний простір, який має схожі атрибути з будь-якою іншою внутрішньо-політичною системою [3].

При застосуванні саме такого підходу роль держав-членів щодо зовнішньополітичної діяльності ЄС дещо відходить на другий план. Натомість, Співтовариство розглядається як складне утворення, в якому політичні рішення виникають через взаємозв'язок та пошук балансу інтересів. Цікаво, що у цьому контексті думки теоретиків знову різняться. Одні стверджують, що ЄС провадить свою зовнішню політику у такий спосіб, як і національні держави. Інші є прибічниками відмежування від досить спрощеного ототожнення, тому вважають, що система зовнішніх зносин ЄС є цілою мережею вузлових з'єднань.

Однак варто зазначити, що і перша, і друга група дослідників сходяться у тому, що ЄС імітує у той чи інший спосіб поведінку національних держав у побудові зовнішньополітичних зв'язків [4]. Саме за рахунок природи унікального походження Європейський Союз можливо також розглядати як перехідну організацію, або таку, яка породжує міжнародні відносини, у той же час, залишаючись підсистемою саме цих відносин.

Таким чином, твердження, що зовнішню політику ЄС необхідно розглядати як частину мультисуб'єктної глобальної системи, яка динамічно розвивається і виникає внаслідок складних взаємозв'язків, створених на різних рівнях діяльності, а саме: на національному, транснаціональному та міжнародному, є цілком слушним та заслуговує на особливу увагу.

При цьому, з одного боку, значні розбіжності у теоретичному обґрунтуванні зовнішньої політики ЄС можуть серйозно завадити застосуванню вищезазначених підходів у процесі аналізу. З іншого — намагання звести все до одного знаменника виглядає не в повній мірі доцільними, так як інколи відсутність загальної теоретичної концепції відкриває можливості для застосування більш гнучких підходів у процесі глибшого пізнання предмету дослідження.

Одним з таких прикладів може слугувати категорія врядування (governance), яка використовується для визначення рівня координації декількох задіяних суб'єктів, що перебувають у процесі функціонування досить складних взаємозв'язків. Такий підхід не охоплюється лише однією теорією, а містить у собі сукупність взаємопов'язаних складових, як, наприклад, концепція багаторівневого врядування (multi-level governance).

Логіка функціонування наднаціонального європейського простору дещо відрізняється від логіки існування представницьких демократій держав-членів ЄС. Загальна мета та архітектура вибудовування зовнішньополітичної стратегії породжує необхідність застосування особливого способу управління. Процес «європеїзації», тобто розширення кордонів відповідного політичного простору за межі держав-членів, спонукає до зміни моделі управління на національному та наднаціональному рівнях. Тому членство в ЄС безпосередньо пов'язане з взаємопроникненням систем управління. Будь-яке державне утворення, яке є частиною такої «проникаючої системи», неминуче буде піддаватися трансформації з позиції встановлених закономірностей управління [5].

Однак повернімося до концепції багаторівневого врядування, яка передбачає, що компетенції прийняття тих чи інших політичних рішень не обов'язково мають належати лише урядам держав-членів ЄС. У той же час, ці компетенції розділяються іншими наднаціональними інституціями, як, наприклад, Європейською Комісією, Європейським Парламентом чи Європейським судом, та проникають на різні рівні (наднаціональний, національний, регіональний та локальний рівень). Оскільки основна увага у дослідженнях європейського врядування з самого початку фокусувалася на тому, що носить назву «першочергові питання», до вступу в силу Лісабонської угоди, розгляд європейської зовнішньої політики через призму управління був скоріше винятком, ніж нормою. І це тривало аж до початку 2000-х років. Однак, незважаючи на те, що роль наднаціональних суб'єктів у багатьох сферах європейської зовнішньої політики все ще не настільки значна, як, наприклад, в інших сферах врядування, з'являється все більше запитів з метою проаналізувати, яким чином реалізація зовнішньої політики ЄС впливає на трансформацію політичних систем третіх країни.

Одним з таких прикладів є дослідження Майкла Сміта «Інституціоналізація, адаптація політики та європейська співпраця у зовнішній політиці», яке демонструє застосування концепції багаторівневого врядування в рамках Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (CFSP). Дослідник вбачає у багаторівневому врядуванні розподіл повноважень через інституціоналізований, ієрархічно

структурований набір задіяних гравців з різним ступенем єдності/узгодженості, прихильності до норм ЄС та владних повноважень [6].

Використання підходу врядування як теоретичного підґрунтя в дослідженнях європейської зовнішньої політики не обмежується лише вивченням спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Зокрема, у контексті політики розширення ЄС та політики сусідства концепція «зовнішнього управління» використовується для опису та пояснення проникнення правил та норм ЄС за межами формальних кордонів. Зовнішнє управління розглядається як розширення правових, інституційних, геополітичних, культурних або транзакційних кордонів, які визначають можливість для участі у формуванні спільної політики ЄС [7].

Формулювання «транзакційні кордони» практично не зустрічається в політологічному дискурсі, однак, з огляду на важливість його використання у контексті просторового сприйняття, доцільно спробувати його пояснити як феномен, який, з одного боку, вказує на певні просторові межі, однак, ці межі не встановлюються за рахунок фізичних кордонів. Простіше кажучи, транзакційні кордони не завжди корелюються з географічними кордонами.

Згадаймо, що саме прихильники конструктивізму та транснаціоналізму намагалися подолати недоліки неореалізму і структурного функціоналізму, пов'язані головним чином з неможливістю пояснити природу європейського інтеграційного об'єднання в категоріях національної держави. Деякі теоретики вбачали у Європейському Союзі концентрат нормативної сили, який за рахунок власного потенціалу, набуває здатність впливати на міжнародні політичні процеси та треті країни шляхом просування своєї системи цінностей, принципів та норм. Критика відносно такого трактування лунала зі сторони прибічників системного підходу, зокрема характеризуючи таку політику як певне відтворення колоніальної практики, коли метрополії нав'язували своє бачення побудови суспільних відносин та політичного устрою своїм колоніям.

На сучасному етапі розвитку глобальних процесів підходи дещо змінилися. Тому варто брати до уваги саме аспект багаторівневого управління, який пояснюється також важливістю просторового виміру політичного управління, що може застосовуватися до третіх країн, а також особливістю зв'язків, коаліцій і взаємодій у рамках організаційного поля глобального управління. Саме така модель врядування долає територіальні кордони і подекуди виходить за межі контролю з боку окремих держав.

Категорія «організаційного поля» дозволяє дещо по новому поглянути на процес європеїзації, в контексті якого, Європейський Союз, використовуючи «м'яку силу», різні канали проникнення, а подекуди диференційований підхід, поступово заповнює політичний простір третіх країн за рахунок експорту своїх норм, цінностей та практик.

Європейська політика сусідства (ЄПС) і є тим основним каналом комунікації з третіми країнами, який використовує ЄС. Застосовуючи диференційований підхід, що включає у себе як набір стимулів за формулою «більше за більше», так і політику обмеженого співробітництва, ЄС визначає необхідний рівень підтримки тих партнерів, які або належним чином проводять реалізацію спільно погоджених реформ, або застосовує санкції різного характеру, якщо є проблеми з верховенством права та іншими ціннісними орієнтирами.

Розробка Європейською Комісією заходів з реалізації, затвердженої в березні 2003 р. концепції «Ширша Європа — Сусідство: новий вимір відносин з нашими східними та південними сусідами» [8] завершилася прийняттям 12 травня 2004 р. двох важливих політичних документів — Послання Єврокомісії Раді ЄС та Європарламенту «Європейська стратегія сусідства» [9]. Згідно з першочерговою ідеєю, основною метою ЄПС було створення передумов для посилення відносин розширеного ЄС зі своїми сусідами і формування навколо Євросоюзу зони стабільності, безпеки і процвітання. Однак, реалізація ЄПС продовжує перебувати у процесі адаптації та перегляду, з огляду на певні розбіжності з тими очікуваннями, які були висловлені на самому початку впровадження та результатами, яких, все ж таки, вдалося досягнути.

Йдеться про використання різних інструментів залучення в сусідніх або територіально близьких до Європейського Союзу державах Європи (шість колишніх республік СРСР — Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова, Україна) та Південного Середземномор'я (Алжир, Ізраїль, Йорданія, Єгипет, Ліван, Лівія, Марокко, Сирія, Туніс, а також Палестинська автономія). Загалом ЄПС поширюється на 16 країн-партнерів регіонів Східної Європи, Північної Африки та Близького Сходу.

Усім цим країнам, включаючи Україну, перспективи членства в Євросоюзі не надаються. Натомість, Європейський Союз визначає свою співпрацю на двосторонній, регіональній і багатосторонній основі, виходячи із завдань більш тісної політичної взаємодії, часткової економічної інтеграції, поширення європейських стандартів в різних сферах співробітництва, підтримки з боку ЄС у проведенні необхідних реформ у економічній та соціальній сферах.

У теоретичному контексті таке залучення супроводжується процесом інституціонального структурування організаційного поля, яке відбувається у таких напрямках:

- розширення взаємодії між організаціями в поле;
- виникнення жорстко обумовлених міжорганізаційних структур домінування і моделей коаліції;
- збільшення інформаційного навантаження, якому організації в полі повинні протистояти;
- розвиток взаємної обізнаності серед учасників організацій, які залучені у спільну економічну та господарську діяльність [10].

Надзвичайно важливу роль у процесі входження в організаційний простір відіграє певний символізм, яким супроводжувалися практично усі етапи розширення Європейського Союзу за рахунок приєднання нових членів. Саме у цьому процесі значне місце завжди відігравала не лише економічна чи політична інтеграція, в рамках якої необхідно було відповідати певним критеріям, щоб отримати вхідний квиток у клуб привілейованих країн з високим рівнем розвитку. Політика розширення завжди носила, в першу чергу, символічний характер, а вже згодом — політичний та економічний.

Приклад колишніх соціалістичних республік Центрально-Східної Європи, а також таких країн південної Європи, як Португалія, Греція та Іспанія, що пережили авторитарні режими, доводить, що ключовим аргументом для їхнього входження в ЄС було саме повернення в об'єднання демократичних країн, а не наявність на той момент розвинутих економік. У свою чергу, причини саме по-

літичного і символічного характеру часто мали набагато більше значення, ніж економічні, також для європейських еліт «старих» держав-учасниць, які приймали рішення про розширення європейського інтеграційного об'єднання.

Усі ці аспекти, як теоретичного, так і практичного характеру, варто розуміти, визначаючи роль та місце України в зовнішньополітичній стратегії Європейського Союзу. Адже безпосередньо політичний простір Європейського Союзу сам по собі є досить конфліктним, так як не завжди інтереси тих, чи інших держав-членів співпадають, а високий рівень конкуренції у економічній сфері, зокрема в рамках торговельних відносин та інвестиційної діяльності, впливає не лише на формування внутрішньо-політичного порядку денного, а й на майбутнє регіональних інтеграційних проектів.

Одним з таких проектів, в якому Україна безпосередньо розглядається як учасник, є Східне партнерство, в рамках Європейської політики сусідства. Незважаючи на те, що Україна від моменту отримання незалежності, основний фокус у відносинах з Європейським Союзом зосереджувала на двосторонньому форматі співробітництва, Європейська сторона, натомість, прийняла рішення розглядати Україну у багатосторонньому форматі, разом з Азербайджаном, Вірменією, Грузією, Молдовою та Білоруссю. Саме таку пропозицію розробили та запропонували для схвалення на рівні європейської зовнішньополітичної стратегії Швеція та Польща у 2009 р. [11].

Запуск Східного партнерства передбачав, в першу чергу, можливість оновлення договірно-правової бази відносин ЄС зі східними сусідами шляхом заміни, на той час, чинних угод про партнерство та співробітництво на угоди про асоціацію, створення поглиблених та всеохоплюючих зон вільної торгівлі (ЗВТ), лібералізацію візового режиму між ЄС та державами-партнерами. Започаткування Східного партнерства дозволило розмежувати зовнішньополітичні підходи ЄС до відносин з південними та східними сусідами, які до цього перебували в однакових умовах в рамках Європейської політики сусідства. З огляду на декларування євроінтеграційних прагнень України, такі зміни допомогли підсилити аргумент про те, що східні сусіди є європейськими державами і, відповідно, можуть претендувати на членство в ЄС за умови досягнення відповідних критеріїв. Однак таке твердження досить скептично сприймається політичною елітою ЄС, яка з самого початку реалізації такої ініціативи вкладала дещо інший зміст у її наповнення та подекуди відмінні від бачення держав-партнерів, цілі.

Не секрет, що одним із ключових елементів зовнішньополітичної стратегії є безпековий вимір ЄС. Тому, більшість важливих рішень політичного та економічного характеру, які приймаються на різних рівнях врядування по відношенню до третіх країн, розглядаються, в першу чергу, крізь призму безпекових пріоритетів.

Особливо складним з позиції зіткнення геополітичних інтересів є регіон Східної Європи та Південного Кавказу, який Російська Федерація завжди вважала зоною свого безпосереднього впливу та сферою першочергових геополітичних інтересів. Систематичне втручання у внутрішні справи пострадянських країн перетворило цей регіон у суцільну зону нестабільності, з притаманними характерними висхідними у формі заморожених та триваючих конфліктів. Тому, з огляду на досить високий рівень конфліктогенності, обумовлений зіткненням

інтересів США, ЄС та РФ, не є доцільним вбачати у форматі СхП реальні інструменти подолання ключових загроз, з якими зіштовхуються країни-партнери [12].

Відношення України щодо СхП було завжди досить критичним, і така позиція є цілком зрозумілою, зважаючи на відсутність у багатосторонньому форматі закріплення конкретної цілі — повноправного членства у ЄС. Очевидним є той факт, що жодна подібна ініціатива не може передбачити швидкого вирішення проблемних питань як для країн-партнерів, так і для самого ЄС. Тому, основним інтересом для України в рамках згаданого формату може стати використання додаткових можливостей, які покликані позитивно впливати на формування спільного політичного простору. А це, зокрема, і ефективне інституційне співробітництво, і створення зони вільної торгівлі, безвізовий режим та асоційоване членство в рамках підписаної та ратифікованої Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Доцільно коротко зупинитися на чотирьох рівнях, в рамках яких функціонує багатосторонній формат СхП:

- зустрічі глав держав і урядів Східного партнерства (кожні два роки);
- зустрічі міністрів закордонних справ держав-членів ЄС і країн-партнерів, які ознайомлюються з досягнутим прогресом і встановлюють політичні орієнтири (щорічно). В окремих галузях робота може розвиватися через галузеві міністерські конференції;
- функціонування Парламентської асамблеї ЄВРОНЕСТ, яка забезпечує взаємодію національних парламентів країн-членів СхП та Європейського Парламенту. Установчий акт Парламентської асамблеї ЄВРОНЕСТ було підписано 3 травня 2011 року.
- Форум громадянського суспільства СхП. Форум функціонує в рамках чотирьох робочих груп за принципом відповідних тематичних платформ відповідно до основних напрямків співпраці:

Тематична платформа № 1 «Демократія, належне врядування та стабільність»;

Тематична платформа № 2 «Економічна інтеграція та наближення до політик ЄС»;

Тематична платформа № 3 «Енергетична безпека»;

Тематична платформа № 4 «Міжлюдські контакти».

Кожна платформа має комплекс реалістичних і періодично поновлюваних цілей з відповідною Робочою програмою. Крім того, у грудні 2016 р. Європейська комісія та Європейська служба зовнішньої дії оприлюднили Спільний робочий документ «Східне Партнерство — концентруючись на ключових пріоритетах та очікуваних досягненнях» [13].

Документ визначає перелік пріоритетних сфер, а також завдання, які планується реалізувати в рамках Східного Партнерства до 2020 р. За підсумками обговорення документу країнами-членами ЄС та країнами-партнерами в рамках СхП, Європейська комісія та Європейська служба зовнішньої дії переглянули «20 очікуваних досягнень до 2020 р.». Було враховано важливі письмові зауваження і конкретні пропозиції, а також більш загальні стратегічні пропозиції (non-papers), підготовлені країнами-членами ЄС та країнами СхП. Як результат, у червні 2017 р. було опубліковано оновлений документ, який на думку розроб-

ників покликаний вдосконалити суть політики СхП та чіткіше визначити зобов'язання для інституцій, залучених до її реалізації [14].

Як зазначено в передмові до оновленого документу, «20 очікуваних досягнень до 2020р.» (20 Deliverables for 2020) мають на меті визначити чіткі відчутні результати для громадян, забезпечені у рамках СхП відповідно до чотирьох пріоритетних сфер, затверджених у Ризі, на основі вже існуючих зобов'язань як з боку ЄС, так і з боку країн-партнерів. «20 очікуваних досягнень до 2020 р.» фокусують увагу на вибраних ключових напрямках діяльності в рамках СхП і є практичним інструментом для більш послідовної, ефективної та комплексної реалізації політик. Документ було розроблено, керуючись основними принципами Європейської політики сусідства. Його реалізація має на меті посилювати відносини між ЄС і країнами СхП, зокрема, в рамках зобов'язань, визначених угодами і порядком денним асоціацій, а також Пріоритетами партнерства. Ще однією метою є стимулювання країн-партнерів використовувати підтримку, у тому числі і фінансову, для забезпечення ефективної роботи інституційної складової у процесі проведення реформ. Структура документу, в якому послідовно викладено 20 ключових очікуваних досягнень до 2020 р., фактично є свого роду робочим планом, який визначає діяльність Східного Партнерства до 2020 р., забезпечуючи виконання завдань в рамках існуючих зобов'язань та полегшуючи моніторинг прогресу. На думку Європейської сторони, документ залишається гнучким інструментом, що буде регулярно оновлюватися у тісній співпраці з усіма зацікавленими сторонами (стейкхолдерами), в залежності від досягнутого прогресу і результатів моніторингу.

Висновки. Теоретично, вищезазначені формати та ініціативи можуть ефективно працювати, однак, у практичній реалізації є серйозні сумніви щодо результативності досягнення зазначених цілей. Варто, насамперед, з усього комплексу питань пріоритезувати найбільш важливе та реалістичне, з чим можливо працювати з метою формування спільного політичного простору між Україною та ЄС.

Наприклад, у цьому контексті виглядає доцільним пошук можливостей для створення безпечного середовища в регіоні СхП (кібер-безпека та оборона, протидія фейковим новинам та телепропаганді); зміцнення економічної інтеграції за рахунок поглиблення ЗВТ; телекомунікація і транспорт, забезпечення енергетичної безпеки; регіональне та міжрегіональне співробітництво з прямим доступом до фінансування з боку ЄС, підтримка місцевих органів влади; інвестиції в навички, підтримка молоді, сприяння міжкультурному діалогу, підтримка МСП, EU4 Business, спрямований на створення робочих місць.

Зацікавлені країни СхП також повинні бути залучені до тіснішої співпраці з ЄС в рамках Спільної безпекової політики, зокрема, з ініціативами у галузі оборони, такими як PESCO та діалог між ЄС та НАТО з питань зовнішньої політики та політики безпеки з метою підвищення обороноздатності [15].

Для того, щоб СхП перетворилось на додатковий чинник реалізації українських інтересів у взаєминах з Європейським Союзом, необхідно, в першу чергу, ефективно реалізовувати існуючі можливості, ілюструвати реальні здобутки та вимагати від Європейської сторони підвищеної політичної уваги та нових, більш конкретних, стимулів. Однак, навіть якщо допустити, що СхП запрацює з новою динамікою, для України основним пріоритетом має залишатися поглиблення двосторонніх відносин та прагнення до персоналізованого підходу з боку ЄС.

Важливо, щоб формування спільного політичного простору з Європейським співтовариством відбувалося на принципах взаємної вигоди та за рахунок застосування основних та додаткових системоутворюючих чинників, які існують на двосторонньому та багатосторонньому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Smith M.E. Researching European Foreign Policy: Some Fundamentals / M.E. Smith // *POLITICS*. — 2008 — 28 (3). — P. 177-187.
2. Tonra B. The Study of EU Foreign Policy: Between International Relations and European Studies / B. Tonra, T.Christiansen // Tonra B., Christiansen T. *Rethinking European Union Foreign Policy*. — Manchester: Manchester University Press, 2004. — P. 1–9.
3. Foreign and Security Policy in the European Union [Eliassen, K.(ed.)]. — London: Sage, 1998. — P. 58–93.
4. Rosamond, B. *Theories of European Integration*. — Basingstoke, New York: Macmillan and St. Martin's Press., 2000 — P. 175.
5. Kohler-Koch B. The evolution and transformation of European governance. *Forschungsbericht / research report*, Institut für Höhere Studien (IHS), Wien Institute for Advanced Studies, Vienna Reihe Politikwissenschaft // Political Science. — 1998. — Series No. 58. — P. 2
6. Smith M. E. Institutionalization, policy adaptation, and European foreign policy cooperation / M. E. Smith // *European Journal of International Relations*. — 2004. — N 10(1). — P. 95–136
7. Ganzle S. EU Governance and the European Neighbourhood Policy: A Framework for Analysis / S. Ganzle // *Europe-Asia Studies*. — 2010. — Vol. 61, No. 10. — P. 1715–1734
8. Wider Europe — Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. — Brussels: Commission of the European Union, 11 March 2003. — COM (2003) 104 final [Electronic resource]. — Mood of access: http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/pdf/com03_104_en.pdf
9. European Neighbourhood Policy: Strategy Paper. Communication from the Commission. — Brussels: Commission of the European Communities, 12 May 2004 final [Electronic resource]. — Mood of access: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/2004_communication_from_the_commission_-_european_neighbourhood_policy_-_strategy_paper.pdf
10. DiMaggio P.J. The iron cage revisited: institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields / P. J. DiMaggio, W. W. Powell // *American Sociological Review*. — 1991. — Vol. 48, No. 2. — P. 147–160.
11. Халаджи В. В. Польсько-шведська ініціатива «Східне партнерство» (СП) — засади її формування, основні принципи та можливості для України / В. В. Халаджи // *Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр.* — К. : Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка; Ін-т міжнар. відносин, 2009. — Вип. 84. — Ч. II. — С. 109–113.
12. Bildt C. Russia, the European Union and the Eastern Partnership, «ECFR Riga Serieshttps [Electronic resource]. — Mood of access: www.ecfr.eu/article/commentary_russia_eu_and_eastern_partnership3029
13. EEAS-NEAR Joint Staff Working Document SWD(2016)467 [Electronic resource]. — Mood of access: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/PDF1_Ukr.pdf
14. Оновлено документ щодо ключових пріоритетів та очікуваних досягнень Східного Партнерства до 2020 р. [Electronic resource]. — Mood of access: <http://eap-csf.org.ua/onovleno-dokument-shhodo-klyuchovih-prioritetiv-ta-ochikuvanih-dosyagnen-shidnogo-partnerstva-do-2020>

15. Permanent Structured Cooperation (PESCO) — Factsheet [Electronic resource]. — Mood of access: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/34226/permanent-structured-cooperation-pesco-factsheet_en

REFERENCES

1. Smith, M.E. (2008). Researching European Foreign Policy: Some Fundamentals. *POLITICS*, 28 (3), 177-187.
2. Tonra, B. & Christiansen T. (2004). The Study of EU Foreign Policy: Between International Relations and European Studies. In B. Tonra, T.Christiansen (Eds.), *Rethinking European Union Foreign Policy* (pp. 1-9). Manchester: Manchester University Press.
3. Eliassen, K.(Ed.) (1998). *Foreign and Security Policy in the European Union*. London: Sage.
4. Rosamond, B. (2000). *Theories of European Integration*. Basingstoke, New York: Macmillan and St. Martin's Press.
5. Kohler-Koch, B. (1998). The evolution and transformation of European governance. *Forschungsbericht / research report*, Institut für Höhere Studien (IHS), Wien Institute for Advanced Studies, Vienna Reihe Politikwissenschaft. *Political Science*, 58, 1-25.
6. Smith, M. E. (2004). Institutionalization, policy adaptation, and European foreign policy cooperation. *European Journal of International Relations*, 10(1), 95-136.
7. Ganzle, S. EU (2010). Governance and the European Neighbourhood Policy: A Framework for Analysis. *Europe-Asia Studies*, 61 (10), 1715–1734.
8. *Wider Europe — Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Brussels: Commission of the European Union, 11 March 2003. — COM (2003) 104 final. Retrieved from http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/pdf/com03_104_en.pdf
9. *European Neighbourhood Policy: Strategy Paper*. Communication from the Commission. Brussels: Commission of the European Communities, 12 May 2004 final. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/2004_communication_from_the_commission_-_european_neighbourhood_policy_-_strategy_paper.pdf
10. DiMaggio, P.J., & Powell W.W. (1991). The iron cage revisited: institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, 48 (2), 147–160
11. Khaladzhy, V.V. (2009). Polish-Swedish initiative «Eastern partnership» (EP) — foundations of its forming, main principles and possibilities for Ukraine. *Aktualni problemy mizhnarodnyh vidnosyn (Urgent Problems of International Relations)*, 84(II), 109-113 (in Ukr.).
12. Bildt, C. *Russia, the European Union and the Eastern Partnership*, «ECFR Riga Series»https. Retrieved from www.ecfr.eu/article/commentary_russia_eu_and_eastern_partnership3029
13. *EEAS-NEAR Joint Staff Working Document SWD(2016)467*. Retrieved from: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/PDF1_Ukr.pdf
14. *Document upon key priorities and expected achievements of Eastern Partnership till 2020 has been renewed*. Retrieved from <http://eap-csf.org.ua/onovleno-dokument-shhodoklyuchovih-prioritetiv-ta-ochikuvanih-dosyagnen-shidnogo-partnerstva-do-2020> (in Ukr.).
15. *Permanent Structured Cooperation (PESCO) — Factsheet*. Retrieved from https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/34226/permanent-structured-cooperation-pesco-factsheet_en